

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

ÁLDOZATVÉDELEM

I. rész

Szerző: dr. Velez-Borossy Gabriella Barbara

Budapest, 2015

Előszó

Az Európai Unió által megfogalmazott cél a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség megteremtése. Egy olyan térségé, ahol biztosított az Alapjogi Chartában és az egyezményekben foglalt emberi jogok védelme. A célkitűzések között szerepel emellett a felelősségvállalás, a szolidaritás és a partnerség Európájának a megteremtése. A célkitűzéseket és a közös értékeket mindig, minden fórumon szem előtt kell tartani.

Azelőtt hogy az áldozatok védelmével foglalkoznánk, vizsgálat tárgyává kell tennünk a bűnözés okait, figyelemmel kell lennünk a bűnmegelőzés lehetséges módszereire, s a bűnözésre adható, a társadalom által elvárt, ésszerű és törvényes válaszokra.

Mik a bűnözés okai? Tudjuk-e miért követünk el bűnt? Nehéz lenne röviden válaszolni a kérdésre.

A korlátozottan rendelkezésre álló források megszerzése iránti küzdelem, a csoporton belüli, illetve társadalomban való érvényesülés iránti vágy, avagy a kudarcokból eredő frusztráció, a kilátástalanság érzése, de valamely szenvedélybetegség is elvezethet oda, hogy az ember a társadalom által kijelölt határokat átlépi.

Más szemmel nézve azt mondhatnánk, hogy egyes bűncselekményeknek meg lehetnek a tipikus alanyai és a tipikus passzív alanyai is.

A pszichológia irányából közelítve azt mondhatnánk, hogy szinte minden emberbe bele vannak kódolva azok a személyiségjegyek is, amelyek hajlamosabbá teszik egyes bűncselekmények elkövetésére vagy az áldozatává válásra. Ez azonban véletlenül sem jelenti azt, hogy a bűnözés egyfajta betegség lenne.

A bűnözést ugyanakkor tünetként is lehet kezelni vagy értékelni. Tünet lehet, ha valaki egyre lazábban kezeli a szabályokat (mondjuk például a közlekedési szabályokat), figyelmetlen, meggondolatlan, amely bizonyos körülmények között önmagában egy büntetendő cselekmény megvalósítását eredményezheti, vagy előre mutathat egy (még) súlyosabb bűncselekmény

kialakulására.

Szerepet tulajdoníthatunk az elkövető életkorának, iskolázottságának, társadalmi csoporthoz tartozásának, az alkohol-, illetve a drogfogyasztásnak.

A bűnözési mutatók összefüggésbe hozhatók a rendszerváltozással, a gazdasági válsággal, illetve a társadalom összetételével és adott esetben az értékválságával is.

Természetesen számos értekezés és tanulmány született már a fenti témában. Számos elméletileg megalapozott cselekvési terv, megoldási javaslat született a bűncselekmények visszaszorítása és az áldozatok védelme érdekében. Ezekből is levonható tanulságként, hogy a bűnmegelőzést és az áldozatok védelmét egy egységes rendszer elemeiként kell kezelnünk.

Tanulmányomban az áldozatok jogaival, lehetőségeivel kívánok foglalkozni, de nem a hatályos magyar jogszabályok bemutatása révén, mert mint tudjuk, a hatályos szabályaink még nem igazán felelnek meg a nemzetközi standardoknak, hanem ehelyett azon - legfontosabb - nemzetközi jogforrásokra és standardokra hívnám fel a figyelmet, melyekre az e témával foglalkozó jogalkotóknak és jogalkalmazóknak feltétlenül figyelemmel kell lenniük.

I. A bűnözés okai, a bűn forrása

A társadalmi normák megszegése által a bűnelkövető konfrontálódik a társadalommal, mint közösséggel, másrésztől a közvetlenül sérelmet szenvedett egyénnel, cselekményének áldozatával.

A normatív bűncselekmény fogalmunk¹ szerint, bűncselekmény az a szándékosan vagy - ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli - gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli. Társadalomra veszélyes cselekmény pedig az a tevékenység vagy mulasztás, amely mások személyét vagy jogait, illetve Magyarország Alaptörvény szerinti társadalmi, gazdasági, állami rendjét sérti vagy veszélyezteti.

---

¹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 4. §-a

Ehhez mérten pedig a társadalom válasza a büntetés, melynek általános célja² a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.

Hatályos büntető törvényünk a fiatalok bűnelkövetőkkel szemben a büntetések és intézkedések alkalmazása tekintetében eltérő célokat fogalmaz meg.³ A büntetés vagy intézkedés alkalmazásának a célja elsődlegesen az, hogy a fiatalok bűnelkövető helyes irányba fejlődjen, és a társadalom hasznos tagjává váljon.

A kriminálstatisztika szemüvegén⁴ keresztül nézve azt mondhatjuk, hogy a regisztrált bűncselekmények 55 %-át a vagyon elleni bűncselekmények teszik ki, míg a személy elleni bűncselekmények mindössze az 5 %-át. A személy elleni bűncselekmények jelentősége ugyanakkor azok fizikai megsemmisítő jellegében rejlik.

A regisztrált bűnelkövetők száma 2012-ben 100.239 fő volt, míg az ugyanezen évben elítélt bűnelkövetők száma 75.291.

Az ebben az időszakban ismertté vált és elítélt bűnelkövetők 87 %-a férfi volt, az elítélt fiatalok aránya ugyanakkor 24 % volt.

A büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak száma ugyanezen évben⁵ 17.179 fő volt, melyből 11.981 fő töltötte jogerősen kiszabott szabadságvesztés büntetését, míg 4.888 fő az előzetes letartóztatásán.

Az ENYÜBS rendszer adatai⁶ szerint, 2011-ben 451.371 bűncselekményt rögzítettek a nyilvántartásban, melyből 27.204 személy elleni, míg 14.001 közlekedési és 256.171 vagyon elleni bűncselekmény volt. Emellett 80.215 okirat hamisítást vagy okirattal visszaélést és 6.235 házasság, család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekményt regisztrált a nyomozó hatóság.

A 112.895 regisztrált bűnelkövető közül 11.035 fiatalok, míg 2.714 gyermekkorú volt. Ugyanezen

---

2 A Btk. 79. §-a

3 A Btk. 106. §-a

4 http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zjb002.html

5 http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zjj002.html

6 <http://www.mklu.hu/repository/mkudok5877.pdf>

statisztika adatai szerint az ismertté vált természetes személy sértettek sérelmére elkövetett bűncselekmények száma 2011-ben 260.279 volt.

A regisztrált, hozzátartozók sérelmére elkövetett erőszakos bűncselekmények száma⁷ a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 6400 körül volt 2011-ben. Ezek túlnyomó részt testi sértés vagy zaklatás miatt indult büntetőeljárások voltak. A statisztikák szerint ezen bűncselekményeket közel 50 %-ban házastársuk, élettársuk avagy korábbi házastársuk, élettársuk sérelmére követték el, 19,5 %-ban saját szülőjükkal avagy nagyszülőjükkal, illetve 11%-ban gyermekük sérelmére követték el. Testi sértés vagy emberölés áldozatául 1371 nő esett, zaklatás áldozatává pedig 835 vált.

Rendelkezésünkre állnak nemenkénti, életkor szerinti, bűncselekmények típusai szerint, de területi bontásban is statisztikai adatok. A statisztikai adatokkal azonban tudjuk, hogy vigyázni kell. Nem feltétlenül vonható le belőlük helyes következtetés. Vannak továbbá olyan bűncselekmények, melyek tekintetében igen magas a látencia. A tapasztalatok szerint például a felnőtt férfiak sérelmére nők vagy fiatalok által elkövetett testi sértések, illetve számos településen a vagyon elleni bűncselekmények miatt kevesebben tesznek feljelentést. Ennek különböző okai lehetnek, melyre most nem térnék ki.

II. Társadalmi problémák

Amit nem mutat ki semmilyen statisztika, de amit figyelembe kell venni mind az elkövetői, mind pedig a sértetti oldalon.

Magyarországon kockázati tényezőként kell számolni a társadalmi kirekesztődéssel. A kirekesztődés Lévy Miklós⁸ meghatározása szerint olyan társadalmi jelenséget takar, amelynek alapja a társadalom strukturális és kulturális változásaival összefüggő növekvő egyenlőtlenség és biztonságihiány.

A 2003 októberében elfogadott Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája⁹ is külön rámutatott

---

7 <http://www.ksh.hu/szamlap/életunk.html#footers>

8 Lévy Miklós: Társadalmi kirekesztődés és bűnözés
A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve 88. o.

9 115/2003. (X. 28.) OGY. határozat

arra, hogy az ismertté vált bűnelkövetők túlnyomó többsége az alacsony iskolai végzettségűek, szakképzetlenek, rossz szociális körülmények között élők, és (tartós) munkaviszonnyal nem rendelkező személyek köréből kerülnek ki. Nem kell részletezni emellett a romákkal szemben fennálló, szűnni nem akaró előítéleteket, melyek csak agressziót szülnek.

A romák helyzete mellett külön említést kell tenni a gyermekszegénységről. Mindenki tisztában van a jelenség súlyával, a helyzet mégsem javul.

III. A gyermekek jogai, a gyermekek védelme

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa több jelentésében is felhívta már rá a figyelmet, így például az 1920/2010. vagy éppen a 7599/2012. jelentésében is.

Az UNICEF 2012. évi 10. jelentése¹⁰ hívta fel a figyelmet arra, hogy sürgős beavatkozást igénylő helyzetről van szó. A világméretű felmérésben két mérőszámot használtak a gyermekszegénység jellemzésére. Az egyik a gyermek nélkülözési index, amely megmutatja, hogy a gyermekek hozzájuthatnak-e a fejlődésükhöz szükséges elemekhez.

A 29 európai országra kiterjedően 2009-ben végzett felmérés szerint Románia és Bulgária után Magyarországon van a legtöbb nélkülözésnek kitett, deprivált gyermek. Sajnos a magyar gyermekek 31,9 %-a sorolható ebbe a kategóriába.

A másik mérőszám, mellyel a szervezet dolgozik, a relatív szegénységi mutató, ami a nemzeti szegénységi küszöb alatt élő gyermekek százalékos arányát mutatja meg. Azt tehát, hogy a gyermekek hány százaléka él olyan háztartásban, ahol a család méretéhez és felépítéséhez igazított, rendelkezésre álló jövedelem kevesebb, mint a nemzeti átlagkereset 50 %-a. A jelentés szerint az ugyanazon 29 ország körében végzett felmérés alapján a 15. helyen állunk, a magyar gyermekek 10,3 %-a tartozik ugyanis ezen mutatók alapján a depriváltak közé.

Érdekességként elmondható azonban, hogy a magyarországinál rosszabb helyzetet mutat a felmérés az Egyesült Királyság, Kanada, Japán, de az Egyesült Államok tekintetében is.

¹⁰ http://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/11/unicef_RC10_magyar_sum-1.pdf

A statisztikákat szemlélve elmondható továbbá, hogy az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező szülők gyermekei körében a nélkülözési ráta aggasztóan magas, 74,5 %-os. Ezt a körülményt mindenképpen fontos szem előtt tartani.

A gyermekszegénység felszámolása elsődlegesen pénzkérdés, és egyáltalán nem természetes, illetve nem elvárható, hogy minden állam a saját költségvetéséből oldja meg a problémát.

A szegényebb rétegek, a szegényebb családok támogatása több irányból is megvalósulhat. Szolgáltatások (természetbeni) nyújtása, adókedvezmények biztosítása vagy pénzbeli juttatások formájában egyaránt támogatás adható a szegényebb családoknak. Nem mindegy azonban az, hogy egy családban 3, 5 vagy 7 gyermek nevelkedik. Magyarországon az adózási és a szociális segélyezési szabályokat áttekintve jobban jár az, akinek három gyermeke van, mint az, akinek csak kettő. Az sem mindegy, hogy milyen mértékű jövedelem után jár az adókedvezmény.

A UNICEF jelentés adatai szerint Franciaország, az Egyesült Királyság és Svédország után a GDP arányában Magyarország költött a legtöbbet a gyermekek - és családok - támogatására. A korábbi felmérések szerint Magyarország inkább a közvetlen támogatási formát választotta, manapság azonban a családi adókedvezmények körét igyekezik szélesíteni.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 2014. októberében Magyarországról készült országjelentése¹¹ ugyanakkor nem fest túl jó képet a magyar jogszabályi környezetről és joggyakorlatról. Felhívja a figyelmet arra, hogy a gyermekek, különösen a szűkös anyagi körülmények között élő gyermekek számára biztosítani kell, hogy a legnagyobb mértékben álljanak rendelkezésre források - szükség szerint nemzetközi források - a gyermekek gazdasági, szociális, kulturális jogainak biztosításához. A Bizottság üdvözli a gyermekszegénység felszámolása iránti stratégiát és cselekvési tervet, mégis inkább átfogó stratégia kidolgozását sürgeti az egyezményben foglalt valamennyi gyermekjog védelme érdekében, s ennek végrehajtására szükségesnek tartja, hogy a megfelelő emberi, technikai és pénzügyi erőforrások álljanak rendelkezésre. Javasolja továbbá egy olyan rendszer kidolgozását, amelyben a stratégia és a cselekvési terv végrehajtásának nyomon követése, ellenőrzése, hatékonyságának kiértékelése lehetővé válik. Egy olyan szervezet létrehozását javasolja, amely a

¹¹ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/HUN/CO/3-5&Lang=en

gyermek jogainak védelmét szem előtt tartva koordinálja a különböző kormányzati szervek tevékenységét központi, regionális, illetve helyi szinten is.

Rendkívül tanulságos és részletekbe menő elemzést kaphatunk a hatályos szabályozásunkról, kitérve például arra, hogy elhibázott döntésnek tartják a fiatalkorúak bíróságának megszüntetését¹², a 12-14 év közötti gyermekek büntethetőségének lehetővé tételét bizonyos bűncselekmények tekintetében, vagy éppen annak lehetővé tételét, hogy kisebb súlyú bűncselekmények miatt, illetve a kiszabott pénzbüntetés vagy pénzbírság átváltoztatása folytán szabadságvesztés vagy elzárás büntetés végrehajtására kerüljön sor a gyermekekkel¹³ szemben.

A UNICEF Magyar Bizottságának 2014-es jelentése¹⁴ emellett számos konkrét problémára is felhívta a figyelmet.

Felméréseik szerint például a megkérdezett gyermekek 88 %-ának van profilja az interneten, ahol a gyermekek egyharmadát érte is már valamilyen ártalom, a többségük mégsem kért segítséget emiatt. A nyitott bíróságok program keretében meglátogatott iskolákban a gyermekek nagyobb része azt nyilatkozta, hogy nem is tudja, hogy egyes "piszkálódások" bűncselekmények, amelyek komoly büntetéseket vonhatnak maguk után. A személyiségi jogok megsértése miatti fellépés lehetőségéről még kevesebben hallottak. A gyermekek az UNICEF felmérése szerint nincsenek tisztában a jogaikkal.

A Bizottság megfogalmazása szerint¹⁵ a jogaik ismerete, megismerése elősegíti, hogy a gyerekek felelős és tudatos emberekké váljanak, akik nemcsak hamarabb ismerik fel a jogaik megsértését, illetőleg annak veszélyét, de előrelátóbbá válhatnak és ezáltal hatékonyabban védhetik meg magukat.

A felmérés szerint, a gyermekek 55 %-a fordult szüleihez amikor sérelem érte. 20 % kért segítséget barátjától, illetve osztálytársától. A korcsoportos vizsgálat azt mutatta, hogy az általános iskolások jobban bíznak a szüleikben, mint a középiskolások vagy az idősebbek.

Az ún. cyberbullying a gyermekek közel egyharmadát érinti, sokan mégsem tudnak megoldást a

---

12 Az illetékességi szabályok megváltozását.

13 Gyermekek alatt itt a 18. életévét be nem töltött személyeket értve.

14 http://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/11/kutatasi_osszefoglalo_UNICEF_gyermekjog_fin.pdf

15 A UNICEF Gyermekjogi Bizottság 2014. évi felmérése - Jogod van a jogaidhoz!

problémáikra, s e körben gyakran a szüleiktől sem kaphatnak segítséget.

A felmérések eredménye mellett persze meg lehet említeni azt is, hogy a felnőttek többsége azzal sincsen tisztában, hogy a gyermekek testi fenyítése bűncselekményt valósíthat meg.

Bár nem kapcsolódik szorosan dolgozatom témájához, mégis említésre méltó, milyen kreatív és egyszerű segítséget nyújtott a gyermekeknek az UNICEF Magyar Bizottsága az általa kifejlesztett HelpAPP mobiltelefonos alkalmazással.¹⁶ Az alkalmazás segítségével hasznos tanácsokhoz juthatnak a gyermekek anélkül, hogy kínos kérdéseket tennének fel nekik a felnőttek. Segítséget nyújt az alkalmazás a veszélyhelyzetek felismerésében, elkerülésében, illetve a kritikus helyzetek kezelésében is. Lehetőséget ad arra, hogy gyorsgomb használatával azonnal elküldje a gyermek az általa korábban megjelölt személynek a tartózkodási helye GPS koordinátáit, amivel tudomására hozhatja, hogy segítségre szorul. Természetesen a rendőrség, a mentők és a tűzoltóság közös segélyhívó száma és az ingyenesen hívható kék vonal is közvetlenül tárcsázható ezen az alkalmazáson keresztül, egy gyorsgombbal. A kék vonalon szakemberek segítik a fiatalokat a feltárt problémáik megoldásában. Fontos újítása a programnak, hogy a kék vonal hívása nem jelenik meg a híváslistán, így veszélyhelyzetben avagy otthoni bántalmazás esetén sem szerezhet tudomást arról a bántalmazó, hogy a gyermek megkereste a segélyszolgálatot.

A családok pénzügyi és természetbeni támogatása mellett tehát fontos, hogy a gyermekeket felvilágosítsuk a jogaikról, lehetőségeikről, arról, hogy mit szabad, és mikor lépik át azt a határt, aminek már büntetőjogi következményei lehetnek. Ez a tájékoztatás több fórumon, több csatornán keresztül is megvalósulhat.

Az első színtere ennek a család. A második színtere természetesen az iskola. Ma már a nemzeti alaptanterv részét képezi a gyermekjogi oktatás, arra azonban a gyakorlatban még nem minden iskolában, illetve nem minden osztályban kerítenek sort.

Projektekkel is meg lehet célozni a gyermekeket. Ilyen projektekre is sor került már Magyarországon. Az alapvető jogok országgyűlési biztosa, az UNICEF, illetve uniós támogatásból a nyitott bíróságok program is ezt a célt kívánja elérni. Ez azonban csak egyes évfolyamok egyes diákjait éri el. De mi

¹⁶ <http://www.unicef.hu/helpapp/>

lesz utána?

Álláspontom szerint kötelező jelleggel kellene az alaptanterv részévé kell tenni a gyermekjogok oktatását, mert az oktatást az iskolákban kell elvégezni és nem az utcán, az interneten vagy az újságokban. Minden egyéb fórumon pedig annak kell hangot adni, hogy az iskolában elhangzottak milyen jelentőséggel bírnak, a gyakorlatban ez hogyan valósulhat meg.

A nemzeti alaptantervben¹⁷ a társadalmi, állampolgári ismeretek részeként van feltüntetve a gyermekek joga és a diákjogok, mint társadalmi ismeretek oktatása, ennek oktatása azonban még nem vált általánossá.

A gyermekek jogainak védelme nemzetközi szerződésből, illetve az alaptörvényből eredő kötelezettség. Álláspontom szerint tarthatatlan, hogy Magyarországon még mindig nem működik gyermekjogi ombudsman. Nem tartható elégségesnek egy olyan rendszer, ahol az alapvető jogok biztosa a szerteágazó tevékenysége során "megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére."¹⁸ A gyermekek jogainak védelmére hatékony eszközökre van szükség.

A Lisszaboni Szerződés 2. cikkében valamennyi uniós tagállam kinyilvánította, hogy küzd a társadalmi kirekesztés és megkülönböztetés ellen, elő kívánja mozdítja a társadalmi igazságosságot és védelmet, a nők és férfiak közötti egyenlőséget, a nemzedékek közötti szolidaritást és a gyermekek jogainak védelmét.

Az ombudsman 2008 óta külön projektek indításával kívánta átlépni jogvédő funkciójának határát, proaktív módon fellépve a gyermekek jogainak érvényesítése érdekében.

Ennek jegyében minden évben külön programot hirdetett. 2008-ban a jogtudatosság kérdésével foglalkozott. 2009-ben a gyermekbántalmazás témája, 2010-ben a család, illetve a családpótló intézmények szerepe állt a középpontban, 2011-ben a gyermekek testi-lelki egészsége, míg 2012-ben a gyermekközpontú igazságszolgáltatás volt a központi téma. 2014-ben a Méltó Kezdet elnevezésű projekt vette kezdetét, melynek tárgya a fiatalok munkavállalási lehetőségeinek, a munkaerőpiacon

---

¹⁷ 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet

¹⁸ Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 1. § (2) bekezdés a) pontja

történő elhelyezkedésük esélyének növelése.

A projektek sajnos nem jutottak el a nagy - vagy kellő - nyilvánossághoz, a középiskolások nagy része nem hallott ezekről a programokról, felvetésekről.

Miként védhetjük meg akkor a gyermekeket attól, hogy bűncselekmények áldozatává váljanak?

IV. Az áldozatok és a restoratív igazságszolgáltatás

A hatályos büntetőtörvényünk fogalomrendszerében gondolkodva áldozat az lehet, akinek a jogait valamely bűncselekmény elkövetése miatt sérelem érte, ami folytán testi, lelki avagy anyagi sérülést szenvedett el.

A generális és speciális prevenció mellett a bűncselekmény következtében elszenvedett sérelem helyreállítása szintén a büntetőjog feladata lenne, fontos ugyanis, hogy a bűncselekmény által felborult rend mielőbb helyre álljon. Ezen társadalmi érdeket és célt felismerve kerültek kidolgozásra a különböző restoratív igazságszolgáltatási programok.

Restoratív igazságszolgáltatás alatt azonban nem kizárólag a restoratív eljárások értendők, hanem minden olyan eljárás módjával, amellyel restoratív eredmények érhetők el. Ilyennek tekinthető például magyar viszonylatban a már hosszabb ideje alkalmazott¹⁹ közérdekű munka büntetés, de a pártfogó felügyelet mellett egyes magatartási szabályok előírása is.

A restoratív igazságszolgáltatás tágabb értelemben véve²⁰ a bűncselekmények áldozatává vált személyek helyzetének helyreállítását, jogaiban ért sérelme orvoslását szolgálja, mely során azonban törekedni kell a terheltek és a sértettek büntetőeljárásbeli helyzete közti egyensúly megtartására. Olyan megoldásokról van szó, amelyek elősegítik a kiegyezést a terhelt és a sértett között, a károk helyreállítását, amelyek megnyugvást hozhatnak a sértettnek. Az alapvető cél az lenne, hogy az elkövető szembesüljön a tettei következményeivel, hogy milyen hatással volt az áldozatának életére, helyzetére.

---

¹⁹ Javító-nevelő munka, illetve a közérdekű munka

²⁰ dr. Görgényi Ilona: Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2006

A felelősség elismerése, a tett megbánása által közelebb juthat az elkövető a - rá kiszabott büntetés letöltését követően a - társadalomba történő beilleszkedéshez, s nem utolsó sorban - az esetek jelentős részében - elkerülhetővé válna az ismételt bűnelkövetés.

V. A jogok forrása, az ENSZ deklaráció

Az ENSZ Közgyűlése 1985. november 29. napján fogadta el nyilatkozatát²¹ a bűncselekmények és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazságszolgáltatás alapelveiről, mely nyilatkozatot az Áldozatok Magna Chartájaként is emlegetnek.

A nyilatkozat szerinti áldozatfogalom igen széles kört ölelt fel. Egyrészt egyének mellett közösségekre is kiterjed, másrészt nem kizárólag a büntető törvénybe ütköző magatartások által sérelmet szenvedett személyekre terjed ki, hanem a "hatalommal való visszaélés folytán sérelmet szenvedett" személyekre is. Az áldozattal azonos védelemben részesülnek továbbá az áldozat családtagjai, illetve az általa eltartott - és ezáltal közvetetten sérelmet szenvedett - személyek, illetőleg az áldozat érdekében beavatkozott és eközben sérelmet szenvedett személyek.

A nyilatkozat az áldozatok jogainak katalógusát az alábbiak szerint határozta meg:

- az együttérző hozzáálláshoz, az emberi méltóságuk tiszteletben tartásához való jog,
- az információhoz, megfelelő tájékoztatáshoz való jog a büntetőeljárás során,
- a véleménynyilvánításhoz való jog a büntetőeljárás során,
- a megfelelő (és lehetőleg ingyenes) jogi segítséghez való jog,
- a magánszféra védelméhez való jog,
- a megtorlás és a megfélemlítés elleni védelemhez való jog,
- a mediációban való részvételhez való jog,
- az elkövető általi jóvátételhez való jog,
- az állam általi kárenyhítéshez való jog (erőszakos bűncselekményeknél) és
- a szociális támogatáshoz, segítséghez való jog.

---

²¹ Nyilatkozat a bűncselekmények és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazságszolgáltatás alapelveiről, lásd: www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm

A fenti felsorolásból jól látható, hogy a cél már ekkor is a restoratív igazságszolgáltatás alapjainak megteremtése volt. A sértetti jogok magas(abb) szintű védelme pedig azáltal biztosított, hogy azok az alapvető emberi jogokból kerültek levezetésre, kikényszerítésük ezáltal az emberi jogok védelmi rendszerén keresztül is megvalósulhat.

A még igen általános megfogalmazásokat tartalmazó nyilatkozat magában rejti az állam aktív szerepvállalásának kötelezettségét, illetve a sértetti jogok kiszélesítésének a lehetőségét.

A nyilatkozatban megfogalmazott elvárások teljesülésének elemzését 1999-ben végezte el az ENSZ. Ennek folyományaként 1999-ben útmutató²² adott ki a jogalkotók és jogalkalmazók számára a deklarációban foglalt jogok kibontása, a tapasztalatok megosztása, és a végrehajtás megkönnyítése érdekében.

Ugyanebben az évben került kiadásra az ENSZ áldozatvédelmi kézikönyve is, mely széles spektrumát adta azon körülményeknek, illetve követelményeknek, melyekre az igazságszolgáltatás során a jogalkotóknak és a jogalkalmazóknak figyelemmel kell lenniük.

Figyelemmel arra, hogy az áldozat fogalmát politikai megfontolásból igen tágan határozta meg a deklaráció, foglalkozott a menekültek helyzetével, de még a háború vagy más rendkívüli esemény okozta poszttraumás stressz kérdésével is. Foglalkozott emellett a szűkebb értelemben vett áldozatok tekintetében a másodlagos viktimizáció kérdésével, a kárenyhítés lehetséges módzataival, és a mediáció kérdésével.

A fentiek szerint, ha nem is kötelező erejű jogi aktusban, de mindenesetre valamennyi részes állam számára célkitűzésként került megfogalmazásra az áldozatvédelem kérdésének szabályozása.

Kitér a dokumentum az áldozatok részére a büntetőeljáráson kívül nyújtandó támogatások kérdésére, a büntetőeljárásban részt vevő személyek érzékenyítésére, a szakértők képzésére, illetve a krízishelyzetek szakemberek bevonásával történő kezelésének szükségességére. Külön fejezetben

---

²² http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UNODC_Guide_for_Policy_Makers_Victims_of_Crime_and_Abuse_of_Power.pdf

foglalkozik továbbá a restoratív igazságszolgáltatás eszközrendszerével és a mediáció²³ kérdésével is.

A kézikönyv kidolgozása mellett, illetve részben azzal egyidejűleg ajánlásokat, illetve határozatot fogadott el a Közgyűlés a mediáció bevezetéséről a büntetőeljárásokban, illetve a restoratív igazságszolgáltatásról.²⁴

VI. A jogok forrása az emberi jogok rendszerében

A fenti munkálatokkal egyidejűleg kerültek elfogadásra ajánlások az Európa Tanács által a restoratív igazságszolgáltatás megvalósítása, s az áldozatok védelme érdekében.

Az összehangolt munkát természetesen bizonyos személyi összefonódások is elősegítették az ENSZ, illetve az Európa Tanács között. Mindkét szerveződés munkáját segítette ugyanis a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság, a Nemzetközi Büntetőjogi és Börtönügyi Alapítvány, a Nemzetközi Kriminológiai Társaság és a Társadalomvédelem és Humánus Büntetőpolitika Nemzetközi Társaságának szakember gárdája. E négy nemzetközi szervezet közös kollokviumokat tartott, melyen lehetőség nyílt a különböző államok elképzeléseinek ütköztetésére, a megoldási javaslatok szakmai-szakértői, s nem pusztán politikai szempontból történő megvitatására, és közös stratégiák kidolgozására. Ennek keretében került elfogadásra a restoratív igazságszolgáltatás alapelveiről szóló deklaráció tervezete is.²⁵

Az Európa Tanács az Áldozatok Magna Chartájával egy időben fogadta el a sértettek büntetőjogi és büntetőeljárásjogi helyzetéről szóló ajánlását.²⁶

Az ajánlás a nyomozó hatósággal szemben elvárásként fogalmazta meg, hogy a rendőröket úgy képezzék, hogy az áldozatokkal együttérző, konstruktív és bátorító módon viselkedjenek, tájékoztassák az áldozatokat a támogatások, a jogi és egyéb segítség igénybevételének lehetőségéről, az elkövetőtől való kártérítés, illetve az államtól való kárenyhítés igénylésének lehetőségéről.²⁷

---

23 II. fejezet E. pont

24 R (99) 19. számú ajánlás a büntetőügyekben történő mediációról, a 2002/12. ENSZ Közgyűlési határozat a restoratív igazságszolgáltatás alapelveiről

25 dr. Görgényi Ilona: Kárjövátétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben 25-27. o.

26 Az Európa Tanács R (85) 11. számú ajánlása

27 A fentiekben pusztán a lényegesebb kérdések, elvárások kiemelésére került sor.

A vádhatósággal szemben elvárásaként fogalmazódott meg, hogy a vádemelés szükségességéről való döntés meghozatalakor figyelembe vegyék az elkövető által az áldozatnak nyújtott kártérítést, illetve hogy a vádemelés elutasítása esetén jogorvoslati jogot biztosítson az áldozatok számára.

Az áldozatok kihallgatásánál feltétlenül figyelemmel kell lenni az áldozatok személyes helyzetére, jogaira, illetőleg emberi méltóságára.

A gyermekek, a szellemi fogyatékosok, illetve a betegek kihallgatásánál lehetőség szerint jelen kell lennie a gyermek szülőjének, a fogyatékos vagy beteg gondnokának, illetőleg a segítségükhöz megfelelő képesítéssel rendelkező egyéb személyeknek.

A bírósági eljárás során tájékoztatást kell adni a a jóvátétel vagy a kártérítés igénylésére, a jogi segítségnyújtás, illetve a tanácsadás igénybevételére vonatkozó lehetőségekről, továbbá a tárgyalás helyéről, idejéről és az eljárás eredményéről.

Biztosítani kell továbbá, hogy a büntetőeljárás keretében is sor kerülhessen az elkövetőnek a kártérítésre való kötelezésére. A kártérítés büntető szankció vagy annak helyettesítője lehet, de megítélhető büntető szankció alkalmazása mellett is. A bíróságnak a büntetés kiszabása körében figyelemmel kell lennie az áldozat kártérítésre való rászorultságára, illetve az elkövető által nyújtott bármilyen jóvátételre, kártérítésre, illetve az e célból tett erőfeszítéseire is.

Amennyiben az elkövető kártérítésre való kötelezésére kerül sor, annak végrehajtása minden más pénzbírói szankció végrehajtásával szemben elsőbbséget kell, hogy élvezzen, és emellett a lehető legnagyobb mértékben támogatni kell az áldozatokat a követelés behajtása során.

Az emberi méltóság és a magánélet védelme érdekében, ha azt a bűncselekmény jellege, az áldozat különleges státusza vagy személyes helyzete és biztonsága szükségessé teszi, a tárgyalás nyilvánosságának kizárása lehet indokolt, illetve a személyes adatok védelmét más módon is biztosítani kell.

Az áldozatok mellett annak családja részére is hatékony védelmet kell biztosítani a megfélemlítéssel vagy megtorlás veszélyével szemben.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a '80-as évek közepe óta számos ajánlást fogalmazott meg a sértettek, illetve az áldozatok jogainak védelme érdekében.

A legfontosabbak e körben

- az áldozatok képviseléről és az áldozattá válás megelőzéséről [R. (87) 21. számú ajánlás],
- a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről [R. (87) 18. számú ajánlás],
- a fiatalkori bűnözésre adandó társadalmi reakciókról [R. (87) 20. számú ajánlás],
- a tanúk megfélemlítéséről és a védelemhez való jogról [R. (97) 13. számú ajánlás],
- a családon belüli erőszakról [R. (85) 4. számú ajánlás],
- a szexuális kizsákmányolásról, a pornográfiáról, a prostitúcióról, valamint a gyermek- és a fiatalok kereskedelméről [R. (91) 11. számú ajánlás],
- a büntetőpolitikáról az átalakulóban lévő Európában [R. (96) 8. számú ajánlás],
- a fiatalok bűnözés kezelésének az új módszereiről és a fiatalok bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatás szerepéről [R. (2003) 20. számú ajánlás],
- a bűncselekmények áldozatainak nyújtandó segítségről [R. (2006) 8. számú ajánlás].

Az ajánlások egy része az áldozatok jogaival foglalkozott, míg más részük a speciális sértetti körökre vonatkozóan fogalmaztak meg elvárásokat a sértetti jogok biztosítása, illetve az áldozattá válás megelőzése érdekében.

Az állam kárenyhítési kötelezettsége tekintetében az első jogforrás az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az 1977-ben elfogadott 27. számú ajánlása volt.²⁸ Ezt követte az erőszakos bűncselekmények áldozatainak kártalanításáról szóló, 1983. november 24. napján aláírt strasbourgi egyezmény²⁹.

Mindkét jogforrás kizárólag az erőszakos bűncselekmények áldozatai tekintetében állapítja meg az

---

²⁸ Görgényi Ilona - Zséger Barbara: Az állami kárenyhítés tíz éve Magyarországon

²⁹ Az erőszakos bűncselekmények áldozatainak kártalanításáról szóló 1983. november 24. napján kelt egyezmény

állam kárenyhítési kötelezettségének a fennálltát, s azt is csak annyiban, amennyiben arra az elkövető által vagy más forrásból nem került vagy nem kerülhetett sor. Az erőszakos cselekmények áldozatának kártalanítását a cselekmény elkövetésének helye szerinti állam kötelezettségévé teszi, s teljes körű kártalanítást irányoz elő, a fenti megkötéssel. Kiemelt jelentősége van továbbá annak, hogy a kártalanításra jogosultság körében nem írja elő elvárásként az elkövető büntetőjogi felelősségre vonásának megtörténtét vagy egyáltalán az elkövető büntethetőségét.

A nemzetközi jogi gyökerek körében még feltétlenül említést kell tennem arról, hogy az Európa Tanács 1990. február 22. napján tette közzé a bűncselekmények áldozatainak chartáját, s azóta e napot tekintjük a bűncselekmények áldozatainak napjának.

VII. A jogok forrása az Európai Unióban

1. Az alapok

Az Európai Unióban a közös fellépés lehetőségét az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 31. cikke, illetve a 34. cikk (2) bekezdés b) pontja teremtette meg.³⁰

A Tanács és a Bizottság a cselekvési tervének megfelelően a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség létrehozása keretében foglalkozott a bűncselekmények áldozataul esett személyek támogatásának a kérdésével.

2. A sértettek jogállásáról szóló kerethatározat

Az Európai Tanács 1999. október 15-i Tamperében tartott ülésén megfogalmazott elvárásoknak megfelelően 2001. március 15. napján került elfogadásra a sértettek jogállásáról szóló kerethatározat.³¹

A kerethatározat célul tűzte ki, hogy a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek szintjén a bűncselekmények sértettjei számára - tekintet nélkül arra, hogy melyik

---

³⁰ Amszterdami szerződés

³¹ A Tanács 2001. március 15. napján kelt 2001/220/IB számú kerethatározata a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról

tagállamban tartózkodnak - magas szintű védelmet és támogatást nyújtson, különös figyelmet fordítva a másodlagos viktimizáció elkerülésére.

A nemzetközi jogi hagyományoknak megfelelően a sértetti jogok körébe sorolta az emberi méltóságot tiszteletben tartó bánásmódhoz való jogot, a tájékoztatás adásához és az abban való részesüléshez való jogot, a megértéshez és a megértetéshez való jogot, és a védelemhez való jogot, melyet biztosítani kívánt a bűncselekmények sértettjei számára, azok lakóhelyétől függetlenül.

Hangsúlyosan jelenik meg, hogy a kerethatározat rendelkezései nem korlátozódhatnak a sértett érdekeinek a büntetőeljárás alatti védelmére, és abban különböző szakszolgálatoknak és a sértetteket segítő egyéb szervezeteknek is szerepet kell vállalniuk.

A kerethatározat fogalmi rendszerében sértett az a természetes személy, aki olyan károsodást szenvedett el, ideértve a testi vagy szellemi épség sérelmét, az érzelmi szenvedést vagy a gazdasági veszteségét is, amelynek közvetlen oka olyan cselekmény vagy mulasztás, amely valamely tagállam büntetőjogi szabályainak megsértésével valósult meg.³²

A sértettek körét tehát a kerethatározat a bűncselekmények áldozataira korlátozza.

A kerethatározat hangsúlyosan fogalmazza meg a tagállamok kötelezettségét arra vonatkozóan, hogy minden erejükkel törekedjenek arra, hogy a büntetőeljárások során biztosítsák a sértettek emberi méltóságának a kellő tiszteletben tartását, és elismerjék a sértettek jogait és jogos érdekeit. Utal továbbá arra, hogy a különösen veszélyeztetett sértetti körbe tartozó személyek tekintetében a helyzetüknek megfelelő, eltérő eljárási szabályokat kell meghatározni.

A kerethatározat a sértett jogait az alábbiakban jelölte meg.

2.1. Az eljárások során az egyéni méltóság kellő tiszteletben tartásához, a sértett jogainak és jogos érdekeinek elismeréséhez való jog; illetve a különösen veszélyeztetett sértettek tekintetében az e helyzetüknek megfelelő bánásmódhoz való joga.

³² A Tanács 2001/220/IB számú kerethatározata 1. cikke

2.2. A meghallgatáshoz és bizonyítékok szolgáltatásához való jog. E körben törekedni kell arra, hogy a hatóságok csak a büntetőeljárás céljainak eléréséhez szükséges mértékben hallgassák ki a sértetteket.

2.3. Az érdekek védelme szempontjából jelentős információkról való tájékoztatáshoz való jog, már a hatóságokkal való első érintkezéstől kezdődően, a sértett által - és nem a hatóság döntése szerint - szükségesnek tartott eszköz útján, és lehetőség szerint az általa beszélt nyelven, melynek feltétlenül ki kell terjednie az alábbiakra:

- azon szolgálatok és szervezetek megjelölésére, amelyekhez segítségért fordulhatnak,
- az igénybe vehető segítség, szolgáltatás fajtáinak megjelölésére,
- a feljelentés megtételének helye és módja megjelölésére,
- az eljárás menetéről és a sértettnek az abban betöltött szerepéről való tájékoztatás (annak eldöntése érdekében, hogy kíván-e egyáltalán feljelentést tenni),
- tájékoztatásra arról, hogy hogyan, milyen feltételekkel részesülhet védelemben,
- tájékoztatásra arról, hogy milyen terjedelemben és feltételekkel jogosult jogi tanácsadásra, ügyvédi segítségre, vagy bármely más fajta tanácsadásra,
- tájékoztatásra a kártérítési igénye érvényesítésének feltételeiről,
- amennyiben a lakóhelye a bűncselekmény elkövetésétől eltérő államban vannak, az ezzel kapcsolatos speciális rendelkezésről való tájékoztatásra.

2.4. A sértett erre való kiiktatást követően előterjesztett kérelmére jogosult arra, hogy tájékoztatást kapjon

- a fejelentése alapján megtett intézkedésekről,
- azon jelentős tényekről, amik lehetővé teszik számára, hogy figyelemmel kísérje a büntetőeljárást, kivéve ha ez az ügy szabályszerű lefolytatását akadályozná, továbbá
- tájékoztatást kell kapnia a bíróság döntéséről is.

2.5. Már a kerethatározat³³ is tartalmazta azon elvárást, hogy *legalább* abban az esetben, ha a sértett veszélyeztetett helyzetben van, értesítsék a terhelt, illetve az elítélt személy szabadon bocsátásáról. Erre azonban szintén csak a sértett kérelmére kerülhet sor, a sértett kímélete miatt.

2.6. Külön tájékoztatást kell adni a sértett részére a magánfélként, illetőleg a tanúként megillető jogairól.

2.7. A sértett magánfélként történő fellépése esetén biztosítani kell, hogy szükség esetén térítésmentesen férjen hozzá az igénye érvényesítését elősegítő tájékoztatáshoz, illetve jogi segítséghez.

2.8. A sértett a (magán)félként, illetőleg tanúként - indokoltan és jogszerűen - felmerült költségei megtérítésére is jogosult.

2.9. A sértett védelemhez való joga, mely a személyi biztonságuk és magánéletük védelme érdekében biztosítandó, különösen a megtorlás veszélye avagy a magánéletük súlyos és szándékos megsértése esetén. Ez a védelem ugyanakkor nem pusztán a bűncselekmény folytán sérelmet szenvedett személyekre terjed ki, hanem járunk való tekintettel az egész családjukra, illetve adott esetben más személyekre is.

További elvárásaként fogalmazza meg, hogy a sértettek kímélete és védelme érdekében biztosítani kell a sértettek és az elkövetők közti találkozás elkerülését a bíróság épületében (az eljárási cselekményen kívül, természetesen), illetve amennyiben ez szükséges, lehetővé kell tenni, hogy a sértettek elkülönített helyiségekben várakozhassanak a bíróság épületében.

A fentiek mellett bármely más alkalmas eszközzel vagy módszerrel³⁴ biztosítani kell a veszélyeztetett helyzetben lévő sértett tanúk vallomástételét.

A védelemnek a fizikai védelem mellett ki kell terjednie a sértett és rá való tekintettel a hozzátartozói és más személyek magánéletének, illetve képmásának a védelmére is.

---

³³ A Tanács 2001/220/IB számú kerethatározata 4. cikk (3) bekezdése

³⁴ Gondolhatunk például a zártcélú távközlő hálózaton keresztül történő kihallgatásra.

2.10. A sértettet megilleti a kártérítési igény büntetőeljárásban történő érvényesítéséhez, illetve a kártalanításhoz való jog.

Valamennyi tagállamnak biztosítani kell, hogy a büntetőeljárás keretei között, ésszerű határidőn belül határozatot hozzanak a sértett részére fizetendő kártérítésről, kivéve, ha azt a nemzeti jog más úton rendezi.

A tagállamoknak emellett a sértettet megillető megfelelő kártérítés nyújtására kell ösztönözniük az elkövetőket.

A sértett tulajdonát képező, a büntetőeljárás során lefoglalt vagyontárgyakat, lehetőség szerint - amennyiben ezt a büntetőeljárással összefüggő ok nem zárja ki³⁵ - haladéktalanul vissza kell szolgáltatni a sértettnek.

2.11. A tagállamok által meghatározott körben biztosítani kell a közvetítői eljárás lehetőségét, mely közvetítői eljárás során létrejött megállapodást a büntetőeljárásban figyelembe kell venni. Még utalás szintjén sem jelenik meg azonban, hogy milyen körben, milyen bűncselekmények esetén kellene biztosítani a közvetítői eljárás lehetőségét.

2.12. A bűncselekmény elkövetésétől eltérő tagállamban lakóhellyel rendelkező sértett számára lehetővé kell tenni, hogy

- a saját államában tegye meg vallomását, s ekképpen a tagállamoknak képeseknek kell lenniük arra, hogy a legszélesebb körben alkalmazzák a bűnügyi jogsegély egyezmény videokonferenciára, illetve a telefonkonferenciára vonatkozó rendelkezéseit, illetve azt, hogy
- a sértett a lakóhelye szerinti tagállamban tehesse meg a feljelentését, ha ezt nem tudta abban a tagállamban megtenni, ahol a bűncselekményt elkövették, vagy - súlyosabb bűncselekmények esetén - ezt ott nem kívánta megtenni, s ez esetben a feljelentést haladéktalanul át is kell tenni az

---

³⁵ Gondolhatunk itt például a bűncselekmény nyomait hordozó tárgyra, melyen először a nyomrögzítést, illetve a szakértői vizsgálatok elvégzését kell biztosítani, s csak utána lehet a sértett részére visszaszolgáltatni.

elkövetés helye szerinti tagállam illetékes hatóságához, amennyiben a feljelentés ügyében a hatóság maga nem kíván eljárni.

2.13. A sértetti jogok biztosítása érdekében a tagállamok kötelesek elősegíteni a sértetteket segítő azon szakszolgálatoknak az eljárásba való bekapcsolódását, amelyekhez a sértettek először fordulnak, illetve amelyek a sértettek ezt követő támogatásáról, illetve segítéséről gondoskodnak.

2.14. Emellett minden tagállamnak ösztönöznie kell azon kezdeményezéseket, melyeknek az a célja, hogy az eljárásokban közreműködő vagy a sértettekkel más módon kapcsolatba kerülő szakemberek (különösképpen az igazságszolgáltatásban részt vevő személyek) megfelelő képzésben részesüljenek, különös figyelemmel a legveszélyeztetettebb csoportok szükségleteire.

2.15. Különös hangsúlyt kell fektetni a másodlagos sértetté válás megakadályozására és a sértettekre nehezedő szükségtelen nyomás elkerülésére. Ez különösen hangsúlyos a sértettel való első kapcsolatfelvételnél. Emellett azonban a segítségnyújtást a sértett kérelmére a büntetőeljárás befejezését követően is biztosítani kell.

A fenti követelményrendszer alapján elengedhetetlennek mutatkozik a tagállamok aktív szerepvállalása a büntetőeljárás során a sértettel kapcsolatba kerülő személyek képzése, illetőleg a hatóságoknak a sértettel való kapcsolatfelvételt szolgáló helyiségeiben a helyzetnek megfelelő feltételek biztosítása terén a másodlagos áldozattá válás elkerülése érdekében.

3. A kerethatározatban foglalt jogok értelmezése

A sértetti jogok, illetve az áldozat fogalma tekintetében talán az egyik legfontosabb curiai határozat éppen magyar kérelemre született.

3.1. Katz György ügyében az előzetes döntéshozatali eljárás iránti kérelem a fenti kerethatározat 2., 3. és 8. cikkének értelmezésére irányult.

A kérelem előterjesztésére amiatt került sor, mert a pótmagánvádlóként fellépett sértett a tanúkenti

kihallgatására tett indítványt, melyet a büntetőügyben eljáró bíróság elutasított. A sértett álláspontja szerint azáltal, hogy személyes meghallgatására nem került sor a nyomozás során, amire a pótmagánvádlói fellépése során sem kerülhetett sor, a terhelthez viszonyítottan hátrányos helyzetbe került. Az igazság kiderítésének és a kára megtérülésének a lehetősége jelentősen elnehezedett. Hivatkozott emellett arra is, hogy a magyar szabályozás szerinti magánvádlóként való fellépés esetén a törvény lehetőséget ad a sértett (magánvádló) tanúként történő kihallgatására.

A Curia a fenti ügyben hozott C-404/2007. számú határozatában kimondta, hogy annak érdekében, hogy "a kerethatározat 3. cikkének (1) bekezdése ne veszítse el hatékony érvényesülésének nagy részét, és ne sérüljenek a kerethatározat 2. cikkének (1) bekezdésében előírt kötelezettségek, e rendelkezések mindenképpen megkövetelik, hogy a sértett vallomást tegyen a büntetőeljárás során, és ezt a vallomást bizonyítékként figyelembe lehessen venni."³⁶ Ennek megfelelően azonban "a kerethatározat 2. és 3. cikkét úgy kell értelmezni, hogy e cikkek nem kötelezik a nemzeti bíróságot annak engedélyezésére, hogy valamely bűncselekmény sértettje az alapügybelihez hasonló pótmagánvádas büntetőeljárásban tanúként kihallgatást nyerjen. E lehetőség hiányában azonban a sértett számára lehetővé kell tenni, hogy bizonyítékként figyelembe vehető vallomás tételét engedélyezzék számára."

3.2. A Curia egy másik magyar kérelemre indult ügyben hozott határozatában³⁷ a kerethatározat rendelkezéseinek értelmezése körében kimondta, hogy a büntetőügyekben lefolytatott közvetítői eljárások szempontjából a „sértett” fogalmába kizárólag természetes személyek tartoznak.

Kimondta továbbá, hogy a kerethatározat nem követeli meg a tagállamoktól, hogy a közvetítői eljárás lehetőségét minden olyan bűncselekmény vonatkozásában biztosítsák, amelyeknek a nemzeti szabályozás által meghatározott törvényi tényállása *lényegében* megfelel azon bűncselekmények törvényi tényállásának, amelyek vonatkozásában e szabályozás kifejezetten rendelkezik a közvetítői eljárásról.

3.3. A Gueye és Sánchez ügyben hozott határozatban³⁸ emellett kimondta, hogy nem ellentétes a kerethatározat rendelkezéseivel, ha egy tagállamban mellékbüntetésként előírt, kötelezően

³⁶ A Curia C-404/07. számú ítéletének 47. pontja

³⁷ A Curia Eredics Emil kérelme alapján meghozott C-205/09. számú ítélete

³⁸ A Curia C-483/09. és C-1/10. számú ügyben hozott ítélete

alkalmazandó, meghatározott minimális időtartamú távoltartás büntetést annak ellenére is ki kell szabni a családon belüli erőszakos bűncselekmény elkövetőjével szemben, hogy a sértett vitatja az ilyen büntetés alkalmazását. Családon belüli erőszak esetén ugyanis, a bűncselekmény sajátosságaira tekintettel megengedett, hogy a tagállamok kizárják a közvetítői eljárás alkalmazásának a lehetőségét, s eképpen az elkövetővel szemben büntetések kiszabását.

3.4. A Maria Pupino ügyben hozott határozat³⁹ jelentősége abban rejlik, hogy a kerethatározatnak egyfajta közvetlen hatályt tulajdonított a tekintetben, hogy a tagállamok kötelezettségévé tette a sértettek emberi méltóságának kellő tiszteletben tartását, illetőleg azt, hogy a különösen veszélyeztetett sértetteket (és így a gyermekeket) különleges elbánásban részesítse. Ezen elvárás szerinti megoldások kialakítása során azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy az a terheltek Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkében foglalt tisztességes eljáráshoz való jogát ne sértse. Ezen elvárásnak azon esetben is érvényesülnie kell, ha a sértett gyermek kihallgatására a tárgyaláson kívül kerül sor, a gyermek védelme és kímélete érdekében.

A határozat jelentősége emellett abban rejlik, hogy a nemzeti jognak a közösségi joggal összhangban való értelmezése elvének az alkalmazási körét immár a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területére is kiterjesztette.

3.5. Az X és Y ügyben hozott határozatban⁴⁰, melynek tárgya egy gyermek édesapja általi szexuális bántalmazása volt, arra mutatott rá a bíróság, hogy nem minden esetben kötelező a különösen veszélyeztetett sértettnek a nyomozás során történő kihallgatása - illetve a konkrét esetben ennek indítványozása az ügyész által -, illetve a sértett erre irányuló kérelmének elutasítása esetén ezen döntéssel szemben sincsen a kerethatározatból levezethetően kötelezően jogorvoslatnak helye. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezen tagállami megoldás feltétlenül célravezető lenne a sértett érdekeinek védelmére. Ennek ellenére a kerethatározat igen tág mozgásteret enged a tagállamoknak a kerethatározatban megfogalmazott célkitűzések elérése tekintetében.

3.6. A Cowan⁴¹, illetve a James Wood és Fonds ügyben⁴² hozott döntésekben arra mutatott rá a Curia,

---

39 A Curia C-105/03. számú ügyben hozott ítélete

40 A Curia C-507/10. számú ügyben hozott ítélete

41 A Curia C-186/87. számú ügyben hozott ítélete

42 A Curia C-164/07. számú ügyben hozott ítélete

hogy az egyenlő bánásmód megsértését eredményezné és így a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközik, ha az adott tagállamban jogszerűen tartózkodó személy részére nem biztosítja a tagállam a saját állampolgáraival azonos kárenyhítési igényérvényesítés lehetőségét. Ezen elvárásnak azonban csak a tagállamok állampolgárai tekintetében kell érvényesülnie, harmadik ország állampolgáraival szemben (még) nem.

Az alapügyben egyébként Woods és a felesége a lányuk elvesztése miatt kívánt kárenyhítési igényt érvényesíteni Franciaországban úgy, hogy a gyermek és a feleség francia állampolgár volt, míg a férj brit állampolgár volt, de már több, mint 20 éve Franciaországban élt.

3.7. A kártérítési és a kárenyhítési igények érvényesítése körében is számos döntés született, melyek az igényérvényesítésre jogosultak köre, a kártérítés mértéke, és a biztosítások terjedelme körében tartalmaztak megállapításokat, igaz elsősorban a polgári eljárások tekintetében, de azokat a büntetőeljárásban elbírált polgári jogi igények tekintetében is irányadónak kell tekinteni. Itt említeném a K. Haasová, R. Petrik, B. Holingová ügyet, a V. Drozdovs, Baltikums AAS ügyet, illetve Paola C. és Preidenza del Consiglio dei Ministri ügyet, melyek ismertetését most mellőzöm.⁴³

3.8. Sokkal fontosabbnak tartom ugyanis azon lengyel ügy ismertetését, mely a másodlagos viktimizáció problémakörére, illetve a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekményekkel szembeni hatósági fellépés során elkövetett hibákra hívja fel a figyelmet.

Mostanában kevesebbet beszélnek róla, de a megerőszakolt nők tekintetében az abortusz kérdése - különösen gyermekanyák vonatkozásában - több államban még mindig nem került megnyugtató módon szabályozásra.

Lengyelországban történt meg 2008-ban az az eset, amikor egy 14 éves lányt egy vele egykorú fiú megerőszakolt. A lány teherbe esett, s arra való hivatkozással kérte a terhessége megszakítását, hogy bűncselekmény következményeként esett teherbe. A büntetőeljárást fél éven belül bűncselekmény hiányában megszüntették.

---

43 A Curia C-22/12., C-277/12., és a C-122/13. számú ügyben hozott ítélete

Amellett, hogy azzal a tudattal kellett tovább élnie az életét, hogy az elkövető büntetlenül megúszta a cselekményt, még azt is át kellett élnie a lánynak, hogy kórházból kórházra jártak a terhességmegszakítás érdekében, mert sehol nem voltak hajlandóak rajta elvégezni a szükséges beavatkozást.

Az egyik kórházban megesett, hogy a lány édesanyjának tudta nélkül a kórház egyik orvosa egy katolikus pappal együtt arról próbálta meggyőzni a lányt, hogy bűn elvetetni gyermekét. Az intézmény és annak orvosai emellett még egy sajtóközleményt is kiadtak, melyben közölték, hogy lelkiismereti okokból nem hajlandóak elvégezni a lányon a beavatkozást.

A következő kórházban azt kellett megélnie a lánynak, hogy az új kezelőorvosa ismét lelkiismereti kérdést csinált az ügyből, illetve az őt ért sajtó nyomásra hivatkozott. A lánynak ezért ismét el kellett hagynia a kórházat. Ekkor azonban a kórház bejáratánál abortuszellenes aktivisták tartották fel őt és édesanyját őket, ami miatt ki kellett hívni a rendőrséget. A rendőrség kiérkezvén a 14 éves terhes lányt vette őrizetbe az őt zaklató tüntetők helyett.

A rendőrségen közölték vele, hogy az abortusz ügy miatt az édesanyja szülői felügyeleti joga megszüntetése iránt eljárás indult, ezért ideiglenesen intézeti elhelyezésére került sor. A lány másnap az intézetben rosszul lett, így újra kórházba került. Egy hét elteltével került vissza édesanyjához, akitől egy percre sem akart távol lenni. A lányon végül a terhesség 3. hónapjában végezték el a terhességmegszakítást, egy, a lány lakóhelyétől kb. 500 kilométerre fekvő kórházban.

A Bíróság az ügyben kimondta, hogy az állam kötelezettsége olyan intézményrendszert működtetni, amelyben az orvos lelkiismereti szabadságának gyakorlása nem képezi akadályát a beteg által kért és indokolt orvosi beavatkozás elvégzésének.⁴⁴

A Bíróság emellett megállapította, hogy a kiszolgáltatott helyzetbe került lány a hatóságok megalázó bánásmódja folytán kínzásnak volt kitéve.

3.9. Az I. G. és mások Szlovákia elleni ügyében arról kellett döntést hoznia a Bíróságnak, mennyire

⁴⁴ Buzás Péter: Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéleteiből Fundamentum 2012/4. szám 118-120. o.

tekinthető az egyezményvel ellentétesnek az a magatartás, hogy egy roma származású nőnek a művi meddővé tételére úgy került sor, hogy azzal kapcsolatosan utólagosan írtak alá vele hozzájáruló nyilatkozatot, mindenfajta tájékoztatás nélkül. Az ügyben eljáró nyomozó hatóságok az ezzel összefüggésben indult büntetőeljárást bűncselekmény hiányában szüntették meg. A nyomozás ugyanakkor több, mint öt évig tartott.⁴⁵

Az ilyen jogesetek jól érzékeltetik, hogy a nemzetközi szerződésekhez való csatlakozás nem pusztán a normaszöveg törvénnyel való *kihirdetésére* keletkeztet kötelezettséget, de adott esetben a különböző jogterületeket érintő tagállami szabályozás újragondolására, s a jogalkalmazók ennek megfelelő átképzésére, és mindemellett a szabályok végrehajtásának a folyamatos monitorozására is feltétlenül szükség van.

4. A kerethatározat rendelkezéseinek érvényesülése

A Kerethatározat rendelkezéseinek megfelelő átültetését a Bizottság ellenőrizte, természetesen a tagállamok jelentései alapján.

A Bizottság a tagállamok jelentései alapján 2004-ben készítette el az első összefoglaló jelentését e tárgyban⁴⁶. Sajnálattal kellett megállapítania, hogy mindössze 10 állam tett eleget a jelentéstételi kötelezettségének.

Az egyes rendelkezések átültetése körében az alábbi megállapításokat tette:

Az alapfogalmak körében megállapította, hogy az Egyesült Királyságban például az áldozat fogalma kiterjedt az áldozat szüleire, gyámjára, emberölés esetén pedig az áldozat közeli barátaira is, míg más államokban továbbra is igen szűken értelmezték e fogalmat.

Megállapította, hogy a különösen veszélyeztetett sértettek körében különleges védelemben részesíti Franciaország, az Egyesült Királyság, illetve Olaszország is a kiskorúakat és a mozgáskorlátozott személyeket a mentális és fizikális sérülékenységükre tekintettel. Más országokban ezzel szemben,

---

⁴⁵ Buzás Péter: Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéleteiből Fundamentum 2012/4. szám 113-114. o.

⁴⁶ COM (2004) 54

úgy mint Spanyolországban, Hollandiában vagy Finnországban, inkább a veszélyes helyzetekre fókuszálva határozták meg a védelem körét, így ott a családon belüli erőszak, illetve a terrorizmus áldozataira fókuszáltak elsősorban. Ebből kifolyólag igen eltérő szabályrendszerek jöttek létre az egyes tagállamokban.

Azt is el kell azért mondanom, hogy igen rövid idő állt rendelkezésre a szabályrendszerek módosítására, s a korai próbálkozásokból még helytelen lenne messzemenő következtetéseket levonni.

A Bizottság a kerethatározat és annak végrehajtása felülvizsgálatát másodízben 2009-ben végezte el.⁴⁷ A Bizottság a második jelentésében ismételten arra törekedett, hogy valamennyi tagállamnak a kerethatározat valamennyi cikke tekintetében adott helyzetjelentését felülvizsgálja. Erre sajnálatos módon a kerethatározat elfogadása követő 8 év elteltével sem kerülhetett megnyugtatóan sor a tagállamok jelentéstételi kötelezettségének részleges elmulasztása miatt.

A legkomolyabb problémát az okozta, hogy a tagállamok nem egyetlen jogszabáymódosító csomaggal kívánták megvalósítani a kerethatározat rendelkezéseinek átültetését, hanem széttagozódva, különböző törvényekben, vagy éppen kötelező erővel sem bíró jogi aktusokban került erre sor.

Említést érdemel továbbá, hogy Szlovákia volt az egyetlen, aki a sértetti kört jogi személyekre is kiterjesztette.

A kezdeti nehézségek után továbbra is megállapítható volt, hogy a tagállamok igen eltérő megoldások irányába mentek el, mely a bűnügyi együttműködést jelentősen elnehezítette. Gondoljunk például arra az esetre, ha egy tagállam megkeresést kap arra, hogy a másik tagállamban folyamatban lévő büntetőeljárásban tanúként megjelölt személynek a kihallgatását zártcélú távközlő hálózat útján tegye lehetővé akkor, amikor arra az adott személlyel szemben a belső jog szabályai szerint nem kerülhetne sor.

További problémát okozhat, hogy a common law országokban a büntetőeljárás során nincsen lehetőség a polgári jogi igény érvényesítésére, igaz, az Egyesült Királyságban írásba foglalt ítéletek sincsenek.

⁴⁷ COM (2009) 166

5. A bűncselekmények áldozatainak kárenyhítésére vonatkozó irányelv

A kerethatározat rendelkezéseivel összhangban 2004. április 29. napján fogadta el az Európai Unió Tanácsa a bűncselekmények áldozatainak kárenyhítéséről szóló 2004/80/EK irányelvet.

A már fent hivatkozott Cowan ügyben hozott döntésre hivatkozással a szabad mozgás és tartózkodás jogából került levezetésre, hogy az Európai Unióban a bűncselekmények áldozatai számára az elkövetés helyére, illetve a sértelmet szenvedett személy állampolgárságára tekintet nélkül, igazságosan és megfelelő módon biztosítani kell a bűncselekmények miatt keletkezett károk enyhítését.⁴⁸

A határon átnyúló tényállások esetében emellett együttműködési rendszert kívánt létrehozni a kárenyhítéshez való hozzájutás megkönnyítése érdekében.

Kimondta az irányelv, hogy - ha nem is általános jelleggel, de - a szándékosan elkövetett erőszakos cselekmények áldozatainak védelme és kárenyhítése tekintetében valamennyi tagállam köteles a megfelelő szabályok kidolgozására, melyre egyébként egyes tagállamok esetében már az 1983-as európai egyezmény alapján sor került.

Az irányelv a fentiekből kifolyólag kizárólag a szándékosan elkövetett erőszakos bűncselekmények áldozatai részére nyújtott állami kárenyhítés minimumszabályairól rendelkezik.

A tagállamoknak az irányelv alapján gondoskodniuk kell arról, hogy a sérelmet szenvedett személyek a szokásos tartózkodási helyük szerinti tagállamban is előterjeszthessék a kárenyhítés iránti kérelmüket. A kárenyhítésre fizetési kötelezettsége azonban csak azon tagállamok hatóságainak keletkezik, amely állam területén a bűncselekményt elkövették.

A tagállamok kötelezettséget vállaltak arra, hogy létrehoznak avagy kijelölnek egy vagy több olyan hatóságot vagy szervet, amely a kérelmeket befogadja (támogató szerv), továbbá egy vagy több ettől elkülönült szervet, mely a kárenyhítés iránti kérelmek elbírálásáért felel (döntéshozó

⁴⁸ A Tanács 2004. április 29-i 2004/80/EK irányelvének (6) preambulumbekendése

hatóság).

A szokásos tartózkodási helyükön egy formanyomtatvány segítségével nyújthatják be kérelmüket a sértettek, mely kérelmet a támogató hatóság továbbít a bűncselekmény elkövetése szerinti tagállam illetékes döntéshozó hatóságához. A formanyomtatvány egyébként elektronikus úton is elérhető.

Az elsődleges feladata a tagállami hatóságoknak - a kerethatározattal is összhangban - a sértettek megfelelő tájékoztatással való ellátása a kárenyhítési igény előterjesztésének lehetőségéről és annak módjáról. A támogató hatóság nyújtja át a kérelmezőnek az igénybejelentőlapot, s emellett segítséget nyújt a nyomtatvány kitöltéséhez. Tájékoztatja továbbá a kérelmezőt arról, hogy milyen iratokat kell a kérelemhez mellékelteként csatolni, majd pedig a kérelmet a lehető legrövidebb időn belül továbbítja a kérelem elbírálására jogosult hatósághoz. Amennyiben a döntéshozó hatóság további adatok vagy okiratok beszerzését írja elő, ezzel kapcsolatban a támogató hatóság a továbbiakban is segítséget nyújt a kérelmező részére. Arra is lehetőséget kell biztosítani, hogy amennyiben a döntéshozó hatóság a tagállamának belső joga szerint a kérelem elbírálását megelőzően szükségesnek tartja a kérelmező vagy más személy tanúként vagy szakértőként való kihallgatását, akkor a telefonos vagy videókonferencia lebonyolításához szükséges eszközöket rendelkezésre bocsátja, működteti, illetve erre irányuló megkeresésre a támogató hatóság maga hallgatja ki ezen személyeket.

Megállapítható tehát, hogy egy hatékony és életképes rendszer felállítására törekedtek a tagállamok, egységes eljárási szabályok kidolgozása mellett.

Az irányelv átültetése és végrehajtása tekintetében a tagállamokat ugyanúgy jelentéstételi kötelezettség terhelte, mint a kerethatározatnál.

6. Az irányelv rendelkezéseinek érvényesülése

A Bizottság, az e tárgyban készült jelentése szerint⁴⁹, 5 országgal szemben volt kénytelen kötelezettségzegési eljárást kezdeményezni az irányelv átültetésének, illetőleg az arról való értesítés megküldésének az elmulasztása miatt.

---

⁴⁹ COM (2009) 170

A Bizottság megállapításai szerint a tagállamok többsége továbbra is csak a hivatalos nyelvén fogadott kérelmeket. Szintén problémát okozott, hogy a különböző tagállamokban kifizetett összegek között jelentős eltérések voltak tapasztalhatóak. Szintén kritikaként fogalmazódott meg, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján igen kevés arra jogosult nyújtott be határon átnyúló kárenyhítés iránti kérelmet.

A jogosultak köre tekintetében viszonylag egységesnek mondható a szabályozás az egyes tagállamokban, Görögország kivételével ugyanis valamennyi uniós államban jogosult lehet a kárenyhítésre a szándékos személy elleni bűncselekmények sértettje. A tagállamok többsége emellett elismeri az elhunyt sértettek hozzátartozóinak a kárenyhítésre való jogosultságát is. A legtöbb tagállam a testi sérülés mellett a betegség okozta egészségromlás, illetve lelki sérülések esetén is nyújt támogatást. A legtöbb tagállamban emellett figyelembe veszik a kárérték meghatározásánál a nem vagyoni kárt⁵⁰ is.

Az igazságos és megfelelő kárenyhítés tekintetében figyelembe veszik a kérelem elbírálásánál az sértetti közrehatást, illetőleg azt, hogy a kár részben vagy egészben máshonnan megtérült-e.⁵¹

Megemlíteném, hogy a tagállamok a támogató, illetve a döntéshozó hatóságok elérhetőségeit az Igazságügyi Atlaszon keresztül tették bárki számára hozzáférhetővé.

7. A gyermekek védelme érdekében megfogalmazott elvárások

Az Európai Parlament és a Tanács a speciális sértetti kör, a gyermekek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés érdekében fogadta el a 2011/93/EU irányelvet.

A gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló irányelv az ENSZ Gyermekjogi egyezményével, valamint az Alapjogi Chartával összhangban fogalmazta meg elvárásként, hogy a gyermek legfőbb érdekeinek kell az elsődleges szempontnak lennie az irányelvben

---

⁵⁰ Sérelemdíj

⁵¹ A bűnelkövető által fizetett kártérítés, biztosítási díj, vagy éppen társadalombiztosítási ellátás formájában.

megjelölt bűncselekmények elleni küzdelem érdekében tett valamennyi intézkedés végrehajtása során.⁵²

Az irányelv alkalmazása körében - a Gyermejjogi egyezményvel egyezően - gyermeknek kell tekinteni minden 18. életévét be nem töltött személyt.

Az irányelv a 3-8. cikkeiben igen konkrét meghatározást ad azon bűncselekmények tekintetében, melyekre vonatkozóan szigorúbb anyagi jogi szabályok elfogadását, illetve a speciális sértetti körre tekintettel eltérő eljárásjogi szabályok beiktatását várja el a tagállamoktól. Az irányelv 19. cikkének (4) bekezdése rögzíti, hogy az irányelvben megjelölt bűncselekmények gyermek áldozatai a kerethatározat⁵³ szerinti különösen kiszolgáltatott sértettnek tekintendők, s ekként különleges elbánásban kell részesíteni őket.

Amennyiben a gyermek áldozat nem rendelkezik megfelelő anyagi forrással, az irányelvnek megfelelően térítésmentes jogi képviselet, illetve jogi tanácsadás illeti meg.

Az irányelv alapján csak a terhelt védelemhez való joga szabhat korlátot a tagállamok azon jogának és egyben kötelezettségének, hogy a gyermekek védelme érdekében akként módosítsák a büntetőeljárás törvényeiket, hogy a gyermek (tanúkénti) kihallgatására indokolatlan késedelem nélkül kerüljön sor, "szükség esetén" az e célra berendezett helyiségben, képzett szakemberek által.

Célul tűzi ki továbbá, hogy - szintén a védelemhez való jog sérelme nélkül - a lehető legkevesebb számban kerüljön sor a sértett kihallgatására, és arra kizárólag abban az esetben kerüljön sor, ha az feltétlenül szükséges, és lehetőség szerint ugyanazon személy végezze a gyermekek kihallgatását.

Biztosítani kell továbbá, hogy a gyermek kihallgatása során jelen lehessen a gyermek jogi képviselője, illetve az általa megjelölt (felnőtt) személy. Ezen személy jelenléte csak indokolással ellátott határozattal tiltható meg. Az ilyen eltiltottak köre azonban nem korlátozható például a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőkre, és szükségképpen csak a gyermek legfőbb érdekeire tekintettel kerülhet rá sor.

---

⁵² Az Európai Parlament és a Tanács 2011/92/EU irányelvének (6) preambulumbekzdése

⁵³ A 2001/220/IB kerethatározat

Elvárásként fogalmazódik meg emellett, hogy az irányelvben megjelölt cselekmények gyermek áldozatainak, illetve valamennyi kiskorú tanúnak a kihallgatása audiovizuálisan rögzítésre kerüljön akként, hogy azt bizonyítékként fel is lehessen használni.

A kiskorú sértett védelme érdekében lehetővé (és nem feltétlenül kötelezővé) kell tenni a tárgyalásról a nyilvánosság kizárását, illetve azt, hogy a gyermeknek ne kelljen a tárgyalóteremben, az elkövető jelenlétében vallomást tennie, hanem ehelyett az erre a célra megfelelő kommunikációs technológia felhasználásával kerülhessen sor a kihallgatására.

Hangsúlyosabban jelenik meg elvárásként, hogy a gyermek személyazonosságának védelme érdekében lehetőleg semmilyen információ ne kerüljön nyilvánosságra.

Igen modern szemléletet tükröz az irányelv, amikor elvárásként fogalmazza meg a tagállamokkal szemben, hogy interneten keresztül is tegyenek meg mindent a gyermekek tájékoztatása, egyben felvilágosítása érdekében, adott esetben társadalmi szervezetekkel való együttműködés keretében is.

A hatékony fellépés érdekében szükség van a gyermekekkel várhatóan kapcsolatba kerülő személyek, különösképpen a rendőrök rendszeres képzésére annak érdekében, hogy mielőbb felismerjék a bajba jutott vagy veszélyeztetett gyermekeket, és megfelelő módon be tudjanak avatkozni ezekben a helyzetekben.

Az irányelv végül azt is előírta, hogy a tagállamoknak külön bűnmegelőzési programokat kell indítaniuk, melyekben a nemi erkölcs elleni bűncselekmények terheltjeinek, illetőleg az elítélteknek a részvételét is biztosítani kell a bűnisméltés elkerülése érdekében.

8. Az emberkereskedelem áldozatai tekintetében megfogalmazott elvárások

Ezzel egyidejűleg került elfogadásra az emberkereskedelem megelőzéséről, az ellene folytatott küzdelemről, és az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelv, mely minimumszabályokat állapít meg a büntetendő cselekmények köre, valamint az elkövetőkkel szemben kiszabandó büntetések

mértéke tekintetében is, külön kitérve a bűnmegelőzés iránti hatékonyabb fellépés ösztönzésére.

Az irányelv az emberkereskedelem fogalmi körébe sorolja a személyek kizsákmányolás céljából való toborzását, szállítását, átadását, rejtegetését, illetve fogadását - az adott személyek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve -, ha azt fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával követik el.⁵⁴

Megállapította, hogy a 18. életévét be nem töltött személyek tekintetében megvalósított magatartások abban az esetben is emberkereskedelem megállapítására adnak alapot, ha arra mindenfajta kényszer alkalmazása nélkül, vagy éppenséggel a sértett beleegyezésével került sor.

Elvárásként fogalmazódik meg,⁵⁵ hogy az elévülési időt ki kell tolni a sértettek nagykorúvá válását követő időre.

A gyermekek érdekeinek védelmére a már a legsúlyosabb bűncselekményekkel szembeni fellépés keretében kidolgozott eszközök megfelelő alkalmazását írja elő, elsősorban a szervezett bűnözés elleni küzdelemben alkalmazandó nyomozási eszközökre gondolva.

A jogi tanácsadásra és a jogi képviseletre vonatkozó szabályok gyakorlatilag megegyeznek a 2011/93/EU irányelvben megfogalmazottakkal, ahogyan az áldozatok kihallgatására vonatkozó szabályok is.⁵⁶

Ezen irányelv is tájékoztató és felvilágosító kampányok, kutatási és oktatási programok szervezését írja elő, adott esetben társadalmi szervezetekkel való együttműködés keretében, az áldozattá válás kockázatának csökkentése - különösen a gyermekek védelme - érdekében.

Szintén a 2011/93/EU irányelvvel egyezően fogalmaz meg elvárásokat az áldozatokkal kapcsolatba

⁵⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve 2. cikkének (1) bekezdése

⁵⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve 9. cikkének (2) bekezdése

⁵⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelvének 12. cikke

kerülő hatósági személyek képzése tekintetében, mely alatt hangsúlyozottan a hatósági személyek rendszeres képzését írja elő kötelezettségként.

Külön elvárásként fogalmazódik meg továbbá az irányelvben, hogy az emberkereskedelemmel szembeni hatékony fellépés érdekében fontolják meg a tagállamok annak lehetőségét, hogy a "kizsákmányolás tárgyát képező szolgáltatások igénybevételét", amennyiben a kizsákmányolás ténye felismerhető számára, büntetendővé nyilvánítsák. Ez tehát nem kötelező elvárásként fogalmazódik meg az irányelvben, hanem csak egyfajta ajánlásként.

Szintén az emberkereskedelemmel szembeni hatékony fellépést szolgálja egy olyan intézményrendszer kiépítése, melyben a tagállamok nemzeti előadói végzik el a tagállamban az emberkereskedelemmel szembeni fellépés érdekében alkalmazott intézkedések hatékonyságának a vizsgálatát. A nemzeti előadókat *természetesen* - a tagállamok mellett külön - jelentéstételi kötelezettség terheli.

Az első ilyen jelentés⁵⁷ nem fest túl jó képet Magyarországról. A jelentés szerint a nemzeti előadó évente külön jelentést tesz a Kormánynak az emberkereskedelem elleni fellépés eredményeiről, ezzel elősegítve a nemzeti és az uniós stratégia hatékonyabb végrehajtását.

A nemzeti előadónk jelenleg dr. Berta Krisztina. A vele való kapcsolatfelvétel megkönnyítése érdekében egy külön portált⁵⁸ hozott létre a Belügyminisztérium, ahol hasznos tanácsokkal látják el a bűncselekmények áldozatait, illetőleg az e területtel foglalkozó jogalkalmazókat, szakembereket.

---

57 https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/hungary_national_information_page_hu_1.pdf

58 <http://emberkereskedelem.kormany.hu/>

HIVATKOZOTT IRODALOM

Lévai Miklós: Társadalmi kirekesztődés és bűnözés

A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve

Budapest, 2009

dr. Görgényi Ilona: Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006

Görgényi Ilona - Zséger Barbara: Az állami kárenyhítés tíz éve Magyarországon

Buzás Péter: Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéleteiből

Fundamentum, Budapest, 2012/4. szám

EGYÉB FELHASZNÁLT IRODALOM

Áldozatvédelem - Szakkönyv a bűncselekmények áldozataival foglalkozók számára

BM Kiadó, Budapest, 1999

dr. Varga Zoltán: A tanú a büntetőeljárásban

Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009

dr. Czine Ágnes: Strasbourgi ítéletek a magyar büntetőeljárásban

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008

Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezség? - Mediáció és más alternatív szankciók Európában

KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004

Konfliktuskezelés elítéltekkel - Kézikönyv a mediáció és a helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazhatóságáról a büntetés-végrehajtásban

Műhely Kiadó, Budapest, 2010

Kiss Anna: A sértett eljárásjogi helyzete néhány európai államban

OKRI Kriminológiai tanulmányok 44. kötete (225-247. oldal), Budapest, 2007

Kerecsi Klára - Kó József: Az áldozattá válás jellemzői Magyarországon a 2005. évi viktimológiai felmérés tükrében

OKRI Kriminológiai tanulmányok 47. kötete (113-130. oldal), Budapest, 2010

Gönczöl Katalin: Kriminálpolitika és bűnözéskontroll Magyarországon

OKRI Kriminológiai tanulmányok 47. kötete (72-85. oldal), Budapest, 2010

Fellegi Borbála: Büntetés és /vagy helyreállítás? A resztoratív igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon

PhD disszertáció, Budapest, 2008

dr. Tanoss Zsuzsanna: Az Egyesült Nemzetek Szövetsége és a gyermeki jogok érvényesítése, intézményrendszere

Áldozatsegítési kézikönyv az igazságügyi szolgálatok számára

Duna-Mix Kft., Vác, 2013